

VOOR ALTIJD TIJDELIJK

Velen van ons geloven in vastgezette werkelijkheden: dat er bijvoorbeeld 'het onderwijs' bestaat om onze kinderen te laten leren en ontwikkelen; dat er bijvoorbeeld 'geld' bestaat, waarmee we iets kunnen 'kopen' in 'een winkel'; dat zij – omdat het op hun visitekaartje staat – 'manager' zijn in een 'organisatie'. Als je, net als ik, opgeleid bent in het 'sociaal constructionisme', dan geloof je dat al dit soort vastgezette werkelijkheden sociaal geconstrueerd zijn. 'Het onderwijs' bestaat niet, maar is een sociaal construct dat we met elkaar in de loop der jaren hebben geproduceerd door het eens te worden over allerlei werkelijkheidsdefinities. Dat het sociale construct 'onderwijs' ooit een antwoord was op een maatschappelijk vraagstuk, zijn we inmiddels vergeten. En omdat we 'onderwijs' nu als 'voor altijd waar' beschouwen, houden we ons bijvoorbeeld bezig met 'lerarentekorten'. We zijn niet meer in staat om na te denken buiten de vastgezette werkelijkheidsconstructie 'onderwijs'. 'Het onderwijs' is er nu eenmaal 'voor altijd'. Karl Weick beschreef al in 1969 in zijn boek *The Social Psychology of Organizing* hoe wij, in het betekenis geven van wat wij meemaken, waarheden tijdelijk tussen haakjes zetten en daarop gaan handelen. Hij noemt dit *bracketing*. Omdat wij handelen op die tussen haakjes gezette werkelijkheden, worden die werkelijkheden 'waar' in hun consequenties. Een voorbeeld: ik werk al twintig jaar bij de politie en omdat mijn vader en mijn opa er ook tot aan hun pensioen werkten, veronderstel ik dat ook ik altijd politieagent zal blijven. Het is ondenkbaar voor mij dat ik er ooit weg zal gaan, omdat de onmacht die ik voel als ik door de wijk loop voor mij onhoudbaar zal worden. Als veranderkundige word ik tijdelijk ingehuurd om dit soort vastgezette werkelijkheden wat los

te wrikken, te kraken, zodat het mogelijk wordt om weer nieuwe werkelijkheden tijdelijk vast te zetten. Ik wrik en kraak alleen aan vastgezette werkelijkheden die niet meer werkzaam blijken te zijn. Waarom zou je immers een tijdelijk vastgezette werkelijkheid loswrikken als deze goed werkt?

Daarbij merk ik wel dat mensen nogal gehecht zijn aan hun vastgezette werkelijkheden en deze zelden of nooit als tijdelijk beschouwen. Dat maakt 'veranderen' ook zo lastig. Zo geloven veel mensen dat als zij hun autoritaire baas tegen spreken, zij ontslagen zullen worden en niemand hen zal steunen. Zo geloven veel leidinggevers dat als zij iemand ontslaan, ook al levert diegene geen bijdrage, zij 'onveiligheid' in hun organisatie produceren en dus beter diegene niet kunnen ontslaan. En zo geloven veel adviseurs dat als zij hun opdrachtgever niet naar de mond praten, zij geen opdrachten meer zullen krijgen.

Weick zei destijds daar al over dat het de *unavoided tests* (de niet uit de weg gegane testen) zijn die tijdelijk vastgezette werkelijkheidsdefinities veranderen. Maar dat we deze testen meestal uit de weg gaan en dat daarmee vastgezette werkelijkheden heel lang (misschien wel 'altijd') waar blijven. Misschien breekt er nu langzaam een tijd aan waarin we meer durven te testen. En waarmee we erkennen dat niets 'voor altijd' is, maar alles 'voor altijd tijdelijk' is.

--

Shirine Moerkerken werkt samen met verschillende kunstenaars als interventiekundige bij *Strange / Strategy and Change* en helpt organisaties bij het veranderen van de wijze waarop zij antwoorden geven op maatschappelijke vraagstukken. Zij schreef erover in haar boek *Hoe ik verander*.

